

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับการจัดการขยะมูลฝอย : กรณีศึกษา ชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้เป็นการศึกษาที่มุ่งให้เห็นพัฒนาการของชุมชนวัดกลาง ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน รวมทั้งความเชื่อมโยงของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลางประสบความสำเร็จ โดยในที่นี้จะมุ่งศึกษาในมิติของทุนทางสังคม อันได้แก่ วิถีคิด ระบบคิด หรือระบบความรู้ในการจัดการตนเองของชุมชน การจัดการกับระบบคุณค่าต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ภูมิปัญญา ความรู้ วิธีการดำเนินชีวิตของผู้คน รวมทั้งการจัดการกับความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งระบบความสัมพันธ์นี้จะแสดงออกมาเป็นความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเชื่ออาทรต่อกัน ความเห็นอกเห็นใจกัน การมีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือแม้กระทั่งการมีจิตสำนึกร่วมในสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้น ฯลฯ

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์พูดคุย ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้นำและคณะกรรมการชุมชน รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นระยะเวลา 6 เดือน หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ

ผลการศึกษาพบความเชื่อมโยงระหว่างทุนทางสังคมกับความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนาน การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งเชื้อให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกสาธารณะและความรู้สึกของความเป็นเจ้าของส่วนสถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็น ความเป็นเครือญาติเดียวกันอันนำมาซึ่งความไว้วางใจกัน ความเห็นอกเห็นใจกัน คุณสมบัติหรือคุณลักษณะของผู้นำที่มีความเป็นกันเองสามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้เป็นอย่างดี มีความเข้าใจในพื้นที่ มีความเป็นผู้นำ มีความตั้งใจจริง มุ่งมั่น การมีระบบการจัดการที่ดี มีการนำภูมิปัญญาที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น การทำกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชน รวมทั้งการมีระบบผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้สะท้อนออกมาเป็นการที่ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันในการจัดการกับปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนจนทำให้ปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไข

นอกจากปัจจัยภายในดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จากการศึกษายังพบอีกว่าการสนับสนุนจากภายนอกที่เหมาะสมทั้งทางด้านเวลาและทรัพยากรมีส่วนเชื้อให้การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนวัดกลางประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในช่วงแรก ไม่ว่าจะเป็น การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ความรู้

การประสานงาน ฯลฯ ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามพบว่า ถึงแม้ชุมชนจะมีการได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก แต่การริเริ่มที่มาจากความต้องการของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาจะเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนมากกว่า